

**Botanická zahrada Přírodovědecké fakulty
Masarykovy univerzity, Brno, Kotlářská 2, 611 37
www.sci.muni.cz/bot_zahr
zahrada@sci.muni.cz
tel.: +420 549 495 660**

Úvod

Botanická zahrada Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, zřízená při založení fakulty v roce 1922 profesorem Podpěrou, je doposud na svém původním místě a její základní vnitřní dispozice, složení sbírek, ani poslání se nezměnily. Svou plochou 1,5 ha se řadí mezi zahrady menší; většinu plochy zabírají sbírkové a expoziční části včetně záhonů systému rostlin, je zde jen velmi malé technické zázemí s komposty a pařeništi. Skleníky mají plochu 1.100 m². Ve venkovní části se pěstuje asi 2.500 taxonů rostlin, z čehož je asi 520 taxonů dřevin. Ve sklenících je to kolem 2.500 taxonů subtropických a tropických rostlin. Součástí zahrady jsou i sbírky dřevin a péče o zeleň v areálu fakulty (3,5 ha).

Hlavním posláním botanické zahrady je pěstování rostlin, udržování a obměna sbírek tohoto živého materiálu. Sbírký následně slouží k prezentaci, výuce a výzkumu. Prezentace sbírek probíhá formou jejich zpřístupnění veřejnosti, a to každý den po celý rok, kromě vybraných svátků. Součástí prezentace je několikastupňový informační systém. Jeho základem jsou jmenovky u rostlin, následují naučné panely, audioprůvodce ve sklenících, pracovní listy a další tištěné materiály, odborný výklad živého průvodce po sbírkách, až po individuální odbornou poradnu v oboru zahradnictví a botaniky, resp. odborné informace na internetu. Kromě běžné otevírací doby jsou specializované kolekce prezentovány i na výstavách, kterých je během roku několik, většinou 3-5. K dalším pravidelným akcím patří Dny otevřených dveří, Zahradní slavnost, Jazzový večer, Noc vědců a výstavy umělecké.

V zahradě je k dispozici odborná knihovna s možností externích výpůjček, čítající kolem 1.300 položek zahradnické a botanické literatury, a dále prezenční srovnávací sbírka semen asi o 1.700 taxonech.

Zahrada vydává každoročně Index seminum - seznam semen sebraných v zahradě za daný rok. Semena slouží jednak k bezplatné výměně s ostatními zahradami po celém světě; tyto výměny jsou podmíněny mezinárodními konvencemi, kterými se řídíme, a ty nás zavazují k použití těchto semen pouze pro nekomerční účely. Semena si ale také často objednávají studenti a vědci pro svoje odborné práce.

Živý rostlinný materiál je pravidelně poskytován pro výuku na naší fakultě, Pedagogické fakultě, Farmaceutické fakultě a Lékařské fakultě MU, Mendelu, Veterinární univerzitě, pro biologickou olympiádu i pro výuku na brněnských gymnáziích. Kromě toho se v posledních letech s rozvojem molekulárního studia rostlin rozšířilo i poskytování vzorků živých rostlin pro tyto účely pracovištěm specializovaným na taxonomii, ale i pro zjišťování účinných léčivých látek v rostlinách. Jde o pracoviště jak u nás, tak i ve světě.

V botanické zahradě probíhají každoročně studentské práce, ať už středoškolské, bakalářské nebo následně i diplomové, pravidelnou výuku zde mají studenti různých fakult, účastníci seminářů na gymnáziích, prostory využívají studenti uměleckých škol, kteří sem chodí malovat nebo fotografovat. Konají se zde exkurze Univerzity třetího věku, pořádané různými školami v ČR. Zahrada je oblíbeným místem pravidelných srazů studentů, milenců, seniorů žijících v okolí, maminek s dětmi a vycházek dětí z okolních mateřských škol. Za pěkného počasí se zde často koná výuka pod širým nebem.

Svou polohou uprostřed rušného města, v krásném prostředí okolních secesních činžovních domů, které byly citlivě opraveny, je zahrada oázou klidu nejen pro všechny návštěvníky, ale i pro různé živočichy. Můžeme zde vidět různé druhy menších živočichů (pijavy, žížaly, mnohonožky, stínky, drobní vodní korýši), vodního i suchozemského hmyzu (vášky, šidélka, čmeláci, včely, motýli, brouci, ploštice, mravenci), měkkýše (okružák, plovatka, hlemýžď), ryby (venku chováme karase zlatého), obojživelníky (čolci, žáby), plazy (užovka, v bazéně se v létě objevují želvy nádherné, které tam odkládají návštěvníci), ptáky (vrabci, rehci, sýkory, kosi, sojky, straky, vrány, kavky, havrani, strakapoudi, žluny, kachny divoké, holubi domácí a hřivnáči, hrdličky) a savce (myši, hraboši, veverky, zajíci, rejsci, ježci, netopýři, kuny, kočky). V areálu se vyskytuje velké množství různých druhů hub (ve fotogalerii máme zaznamenáno asi 90 nalezených druhů makromycet), řasy suchozemské i vodní, lišejníky a mechy (48 druhů nalezených mechorostů).

Botanická zahrada je jedním ze zakládajících členů Unie botanických zahrad České republiky (2005); tato profesní organizace sdružuje více než 37 botanických zahrad a arboret u nás, které se pravidelně scházejí, spolupracují a snaží se prosazovat společné cíle.

Při naší botanické zahradě působí od roku 1996 Sdružení přátel botanické zahrady, které má asi 40 členů. Tento spolek pořádá přednášky a exkurze a je otevřen dalším zájemcům.

V roce 2012 se Botanická zahrada stala členem Společnosti pro zahradní a krajinářskou tvorbu.

Zaměstnanci v botanické zahradě v roce 2021

4 VŠ, 5 SŠ s maturitou v oboru zahradník, 4 vyučení v oboru zahradník, 1 uklízečka, 2 brigádníci studenti

Vedoucí: Mgr. Magdaléna Chytrá, v letech 1989-1990 zahradnice, od července 1995 botanička, od července 2015 vedoucí náplň činnosti: Řízení a kontrola zaměstnanců, hospodaření s rozpočtem, odpovědnost za majetek, správa svěřených zařízení, většina práce sekretářky – účtování, inventarizace, docházka, cestovní příkazy apod., nákup zboží a materiálu pro práci, komunikace s vedením fakulty a dalšími odděleními fakulty, žádosti o kácení dřevin, odborný dohled nad tropickými a subtropickými skleníkovými sbírkami, jejich rozšiřování a rozvoj, určování rostlin a příprava jmenovek, příprava odborných výstav a dalších akcí, komunikace s externími dodavateli, spolupracovníky a vystavovateli, návrhy a realizace krátkodobé i dlouhodobé péče a rozvoje sbírek botanické zahrady a další zeleně v areálu fakulty na Kotlářské, návrhy a realizace krátkodobé i dlouhodobé strategie činnosti a rozvoje botanické zahrady, péče o další vzdělávání zaměstnanců zahrady, komunikace s návštěvníky, poradenská služba pro veřejnost, odborné posudky, vedení odborných exkurzí pro studenty, školy, veřejnost a U3V ve sklenících, komunikace s návštěvníky a médii, konzultace SOČ, bakalářských a diplomových prací studentů, granty – podávání a vedení, komunikace s členy Sdružení přátel botanické zahrady (tajemnice).

Odborná pracovnice – botanička: Mgr. Ing. Jana Posslová Ph.D., od července 2015, nyní mateřská dovolená

Zástup za MD: Ing. Anna Novotná, od ledna 2021

náplň činnosti: Odborný dohled nad venkovními sbírkami botanické zahrady, určování rostlin, příprava jmenovek, sběr semen a tvorba Indexu seminum, komunikace s botanickými zahradami při výměně semen, služby o víkendech a při výstavách. Členka genofondové skupiny a redakční rady Unie BZ ČR.

Odborná pracovnice: Ing. Hana Ondrušková, zahradní architektka, od srpna 2019

náplň činnosti: PR managerka, komunikace s veřejností a médii, příprava akcí a výstav, vedení FB, webu, Instagramu, tvorba plakátů a materiálů, zavádění nového vizuálního stylu MU, vedení odborných exkurzí pro studenty, školy, veřejnost a U3V ve sklenících, projektování nových zahradních úprav v botanické zahradě, poradenská služba pro veřejnost, práce v redakční radě Unie BZ ČR, zastupování vedoucí v nutných případech, řídí podnikové vozidlo.

Vedoucí zahradnice ve skleníku: Ing. Jana Jandová, od června 2019

náplň činnosti: Péče o rostliny ve skleníku – zálivka, přesazování, množení, úklid, návrhy rekonstrukcí expozic ve sklenících, odborný dohled nad tropickými a subtropickými skleníkovými sbírkami, jejich rozšiřování a rozvoj, určování rostlin, příprava výstav, výroba dekorací, aranžování, odborné provádění školních exkurzí ve skleníku, komunikace s návštěvníky, prodej vstupenek, služby o víkendech a při výstavách, řidička podnikového vozidla, píše kroniku BZ.

Zahradnice ve skleníku: Martina Kelblová, od července 2016

náplň činnosti: Péče o rostliny ve skleníku – zálivka, přesazování, množení, úklid, návrhy rekonstrukcí expozic ve sklenících, příprava výstav, výroba dekorací, aranžování i na dalších společenských akcích fakulty a univerzity, občasná postřiky rostlin proti škůdcům, odborné provádění školních exkurzí ve skleníku, komunikace s návštěvníky, prodej vstupenek, služby o víkendech a při výstavách, úklid sociálního zařízení.

Zahradnice ve skleníku: Mária Muricová, od září 1991

náplň činnosti: Péče o rostliny ve skleníku – zálivka, přesazování, množení, úklid, příprava výstav, výroba dekorací, komunikace s návštěvníky, prodej vstupenek, služby o víkendech a při výstavách, úklid sociálního zařízení.

Zahradnice ve venkovním úseku: Ivana Gajzlerová, od prosince 1987

náplň činnosti: Samostatná péče o rostliny na svěřeném úseku – zálivka, přesazování, množení, průklesty dřevin, úklid, služby o víkendech a při výstavách, údržba areálu fakulty, čištění semen, úklid sociálního zařízení, další práce dle rozhodnutí vedoucí.

Zahradnice ve venkovním úseku: Jana Minarčíková, od května 2016

náplň činnosti: Samostatná péče o rostliny na svěřeném úseku – zálivka, přesazování, množení, výsevy rostlin, úklid, občasná postřiky rostlin proti škůdcům, služby o víkendech a při výstavách, údržba areálu fakulty, čištění semen, úklid sociálního zařízení, další práce dle rozhodnutí vedoucí.

Zahradnice ve venkovním úseku: Jaroslava Milionová, od září 1987

náplň činnosti: Samostatná péče o rostliny na svěřeném úseku – zálivka, přesazování, množení, úklid, služby o víkendech a při výstavách, údržba areálu fakulty, čištění semen, péče o semennou banku, rozesílání objednaných semen, úklid sociálního zařízení, vedení kroniky BZ, další práce dle rozhodnutí vedoucí.

Zahradnice ve venkovním úseku: Kristýna Tvrdá, od března 2020

náplň činnosti: Samostatná péče o rostliny na svěřeném úseku – zálivka, přesazování, množení, úklid, služby o víkendech a při výstavách, údržba areálu fakulty, čištění semen, péče o semennou banku, rozesílání objednaných semen, odesílání pošty, další práce dle rozhodnutí vedoucí.

Zahradník ve venkovním úseku: Vladimír Remeš, od července 1993

náplň činnosti: Výsadby a množení dřevin, zálivka, postřiky, údržba areálu fakulty, sekání trávy a stříhání živých plotů, průklesty a péče o dřeviny v botanické zahradě i areálu fakulty, pomoc při přenášení rostlin a dalších těžkých pracích ve skleníku i na zahradě, úklid, péče o skládky kompostů a zemin a pařeniště, úklid sněhu a posyp vozovek, služby o víkendech a při výstavách, starost o nářadí, nástroje a přístroje pro práci, řidič traktoru a podnikového vozidla, nákup zboží a materiálu pro práci, další práce dle rozhodnutí vedoucí.

Zahradník ve venkovním úseku: Zdeněk Pazderka, od ledna 2019

náplň činnosti: Výsadby a množení dřevin, zálivka, údržba areálu fakulty, sekání trávy a stříhání živých plotů, průklesty a péče o dřeviny v botanické zahradě i areálu fakulty, pomoc při přenášení břemen a dalších těžkých pracích ve skleníku i na zahradě, úklid, péče o skládky kompostů a zemin a pařeniště, úklid sněhu a posyp vozovek, služby o víkendech a při výstavách, starost o nářadí, nástroje a přístroje pro práci, řidič traktoru a podnikového vozidla, další práce dle rozhodnutí vedoucí.

Zahradník ve venkovním úseku: Adam Ruller, od srpna 2019

náplň činnosti: Pletí, okopávání a zálivka záhonů v areálu fakulty a na střešní zahradě. Výsadby rostlin, údržba úseku, průklesty a péče o dřeviny v botanické zahradě i areálu fakulty, pomoc při přenášení rostlin a dalších těžkých pracích ve skleníku i na zahradě, úklid listí, úklid sněhu a posyp vozovek, služby o víkendech a při výstavách, řidič traktoru, další práce dle rozhodnutí vedoucí.

Uklízečka: Eva Wiacková, od srpna 2010, poloviční úvazek, uklízí kanceláře BZ i společné prostory v budově 4 a veřejné WC v zahradě.

Studenti v pokladně: Daniel Baborovský, Romana Sarvašová – ve službách se střídají a prodávají vstupenky do skleníků o víkendech od 9 do 15, resp. v létě do 17 hodin.

Návštěvnost v roce 2021, druhý koronavirový rok, otevřeno až od konce května

Návštěvnost: celkem odhadem 12.500 návštěvníků
odhadem 2.500 neplatících návštěvníků (do zahrady je vstup volný),
platících návštěvníků celkem: 9.999 osob
plné vstupné za 100 a 120 Kč celkem: 4.629 osob
zlevněné vstupné za 50 a 60 Kč: 4.240 osob
školní exkurze: 430 osob
z toho výstavy (vstupné 120 a 60 Kč, rodinné 300 Kč):
Výstava masožravých rostlin (Miroslav Srba): 1.570 osob, konala se venku pod stany v červnu 10 dní – posunutý termín
Výstava sukulentů (Pavel Hanáček), září 8 dní: 1.263 osob
Výstava subtropických rostlin (Citrusáři Brno), říjen 5 dní: 925 osob
Výstava ptactva a morčat (Klub K1), listopad 10 dní: 2.990 osob

Další akce: Dny otevřených dveří: zrušeny
Výstava výtvarných prací Jaroslavy Fišerové ve skleníku, 11. 6. – 8. 8.
Panelová výstava MZe ČR, venku: Genetické zdroje, klíč k zemědělské rozmanitosti: červen-červenec
Mendel festival – komentovaná prohlídka skleníků, červenec, Ondrušková
Výstava soch studentů AS1 FaVU VUT, 4. ročník, 1. 7. – 30. 9., venku
Cimbálový večer, Baobab, Dantes, téma Prales, srpen, vstupné 150 a 250 Kč: 72 osob – velmi špatné počasí
Výstava hub, Petr Hrouda, při výstavě citrusů v říjnu
Výstava plakátů Fair Trade o kakaovníku (NaZemi): 20. 10. – 8. 11. + Kakaové odpoledne s hudbou Ritmo Factory
Noc vědců: zrušena
Výstava keramiky CVČ Lužánky (Miroslava Filová): 3. 9. - 15. 10.
Výstava výtvarných prací žáků ZUŠ J. Kvapila: 12. 11. – 20. 12.

Facebook a Instagram: sledujících příznivců je na FB ke konci roku 2021 celkem 4.200, na Instagramu 866

Celkový zisk ze vstupného a prodeje suvenýrů (p. listy, pohledy, inf. materiály, turistické známky) za rok 2021: 902.117 Kč, z toho 42 % bylo přijato platebními kartami. Jen za suvenýry: 18.407 Kč.

Index seminum 2021:

Obsahuje přes 1.000 položek, je rozeslán e-mailem do více než 300 zahrad po celém světě. Situace s rozesláním semen mimo EU se značně ztížila kvůli fytosanitárním a celním opatřením.

Další služby poskytnuté zahradou:

Spolupráce se SZAŠ Rajhrad při naší výstavě sukulentů (6 dní po 2 studentech).
Trvalé umístění meteorologických přístrojů pro Geografický ústav PŘF MU v zahradě.
Focení svatebčanů: 2x, pronájem pro komerční účely: 3x
Spolupráce s médii, odpovědi na dotazy médií, poskytování tiskových zpráv o našich akcích a otevírací době. Pravidelné články v brněnských periodických a natáčení pořadu Polopatě pro ČT, živé vysílání v TV Nova - Ondrušková.
Odborné poradenství pro veřejnost – e-mailem, osobně, telefonicky, poštou, na FB.
Setkávání klubu zahrádkářek v seminární místnosti, omezeně kvůli kovidu.
Poskytnutí materiálu pro výuku a studentské práce.
Exkurze pro U3V VUT, 5 lekcí, Ondrušková, Chytrá.
Návštěva důchodců v rámci akce Ježíškova vnoučata, Ondrušková.
Konzultace ohledně moderních způsobů kosení trávníků ve městě pro VUT, Ondrušková, Chytrá.
Darování vzrostlého Cycas thouarsii do BZ Malešice.
Natáčení vánočního klipu Filharmonii Brno.
Natáčení několika prezentačních videí pro účely fakulty nebo univerzity.

Knihovna:

Přírůstek: knihy 14 + 8 titulů časopisů; 16 výpůjček.

Exkurze a účast našich zaměstnanců na kurzech a konferencích:

Exkurze do Kunštátu, červen, 10 osob.
Školení Rozvoj neakademických pracovníků, podzim, 3 dny, Chytrá
Setkání genofondové skupiny Unie BZ ČR v Plzni, Novotná.
Rozšířená rada Unie BZ ČR v Praze, 2x, Chytrá, Novotná
Botanické družení Unie botanických zahrad ČR, Teplice v Čechách, srpen, 3 dny, 8 osob.
Exkurze do pražských zahrad a muzeí, prosinec, 9 osob.
Exkurze do nových skleníků v CVČ Lužánky, 13 osob.

Pracovní aktivity

8x chemický postřik proti škůdcům ve sklenících provedený specializovanou firmou.
Sčítání ptáků na krmítkách.
Vyvázání časopisů.
Vydání 4 typů nových pohlednic.
Vydání materiálů ke 100. výročí: kalendáře, brožura, pohlednice, kelímky, bannery, PFka, výroční turistické známky.

Opět nalezen lanýž na systému rostlin.

Odvoz kan na uskladnění do zámeckého zahradnictví v Rájci.

Stěhování laviček na zimu do kolárny.

Servis většiny zahradních strojů.

Zahrada získala možnost vydávat rostlinolékařské pasy (Novotná, Jandová, Chytrá) a stala se koordinátorem pro CLR LF a zahradu PedF MU.

Opakované očkování všech zaměstnanců BZ proti covidu 19, na jaře střídání zaměstnanců kvůli zajištění provozu při karanténě.

Výzdoba akcí univerzity a fakulty: Ceny děkana PŘF MU, Zlaté medaile PŘF MU, Ceny prorektorky pro vědu MU, vánoční výzdoba areálu a pracoven děkana.

Od června pokladna ve skleníku najela na pokladní systém v rámci Obchodního centra MU, vše se zdigitalizovalo.

Prořezání a vazby stromů: průklesty a zmlazování: buk v atriu knihovny, kácení: skupina Thuja na zahrádce, jehličnany před Žábou – frézování pařezů.

Výsadby stromů, keřů a dalších rostlin: velká obnova v Zamilovaném hájku, vysázení množství keřů, stromů a trvalek, vybudování šlapákové cesty a odpočívadla. Obnova části skalky u Hada. Doplnění venkovního masožravkoviště o nové druhy.

Výsadba stulíku menšího, převzetí do kultury z Třeboně v rámci programu záchrany genofondu ohrožených druhů.

Stavba a opravy: Rekonstrukce místnosti pokladny a vstupního prostoru pro návštěvníky. Vybudování prodejního okna na vstupenky, nová dlažba, umyvadlo s teplou vodou, žaluzie, přebudování elektriky a světel. Vybavení zasedací místnosti u skleníků: nové židle, věšáky na kabáty, nástěnka s magnety, galerijní závěsný systém. Oprava laviček a nátěry. Nátěr stěny ve Viktorce na žluto se zdrsnělým povrchem pro růst plazivých rostlin. Dobudování pevného podkladu pod grily a posezení v prostoru před ústřední knihovnou.

Vybudování prvních 20 metrů nového kovového plotu v dolní části ulice Veveří – arch. Babánek AiD a umělecké kovářství.

Skleník opravy: rekonstrukce skleníku č. 2 – kompletní přesklení, nátěr konstrukcí, výměna elektroinstalace, seřízení mlžení, přesázení rostlin, vytvoření bazénku s fontánkou ve vitrině s masožravými rostlinami.

Rostlina viktorie v letošním roce opět špatně rostla, rozbor vody ukázal přítomnost herbicidů, které se uvolňují z biocidu v nátěru. Nátěr byl otryskán uhelným prachem a nová voda napuštěna v červenci. Do konce sezóny ještě viktorie narostla a opakovaně vykvetla.

Zakoupeno: Motor k fréze, vozík k fréze, čistící stroj Karcher na fakultu, průmyslový vysavač Karcher do skleníku, olejový radiátor do garáže, rychlovarná konvice do kanceláře, listy k pile Silky, teleskopické aku nůžky Bosch, nájezdové rampy.

Denní sledování teploty a srážek: v roce 2021 zde bylo naměřeno 543 mm srážek, z grafu sondy ALA vyplývají teploty: minimum -11,2, maximum 35,3 a průměr 10,3 °C.

Zpracovala v lednu 2021, Mgr. Magdaléna Chytrá